

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / B. Luiten

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN 121

B. Luiten

Roept God de vrouw
tot het ambt van diaken?

MEDITATIEF 124

M.A. Dronkers

Koningskinderen

WANDELEN MET GOD 125

H.J. Messelink

Hoe blijf je bidden fris?

ACHTERGRONDEN 127

J. Douma

Vrijmaking en
wereldgelijkvormigheid

ACHTERGRONDEN 130

G.J. van Middelkoop

Onjuiste tegenstellingen

en verder...

Boekbesprekingen

Meegelezen

Uit de kerken

ROEPT GOD DE VROUW TOT HET AMBT VAN DIAKEN?

De Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken nam op 8 oktober jl. het volgende besluit: 'het in de vrijheid der kerken te laten om onder biddend opzien tot de Here en in ootmoedige dankbaarheid voor de geschonken gaven zusters der gemeente te roepen tot de vervulling van het diakenambt'.

Dit besluit is een doorbraak na een jarenlange afweging. We zijn nieuwsgierig naar de inhoud en naar de argumenten. Vooral ook, omdat wij te maken krijgen met soortgelijke vraagstellingen. Daarbij roept het in het algemeen steeds meer spanning op, dat de vrouw in de maatschappij wel alle leidinggevende functies kan bereiken, maar in de kerk niet. Is dat verschil nu echt op de Schrift gegrond, of niet?

Men was zo vriendelijk mij de relevante stukken ter hand te stellen: het eindrapport van de commissie en de besluittekst van de Landelijke Vergadering (voortaan LV). Daarin wordt veel gezegd, meer dan hier weergegeven kan worden. Toch is er wel een hoofdlijn aanwijsbaar.

Het rapport snijdt inhoudelijk drie onderwerpen aan: a. het ambt van diaken, b. de vrouw en het diakenambt, en c. christelijke en kerkelijke vrijheid. Hieronder zal ik de inhoud kort weergeven. Eerst wordt in een inleiding meege-
deeld, dat de commissie niet hele-

maal eensgezind was. Bovendien hebben de reacties uit de kerken diepgaande verschillen van overtuiging aan het licht gebracht.

Het ambt van diaken

In dit hoofdstuk wordt opgesomd, op welke manier het **diakonaat** zich heeft ontwikkeld. Uit de Bijbel zijn geen rechtstreekse gegevens af te leiden. Hand. 6 is lange tijd beschouwd als de Schriftplaats die ons de eerste diakenen laat zien. Op goede gronden wordt dat nu algemeen betwijfeld. De taakstelling en het optreden van 'de zeven' zijn te uniek om daarin nu onze diakenen te herkennen. Toch is

daaruit wel te leren dat het tot de taak van de apostelen behoorde, naast prediking en onderwijs, te zorgen voor de dienst der barmhertigheid. Omdat het hun te veel werd hebben zij dit laatste overgedragen. Zover als wij in de geschiedenis kunnen teruggaan krijgen wij het beeld te zien, dat diakenen dit werk tot hun opdracht hebben gerekend. In situaties van epidemieën, werkloosheid, vervolging en slavernij hebben zij hulp geboden en leiding gegeven **aan** praktisch **liefde**-betoon. Uit hoofde van hun ambt namen zij in de gemeente een gezaghebbende positie in.

Belangrijk om te zien is nu, dat de bediening van het Woord en de bediening van de tafels oorspronkelijk één waren in het apostelschap. Nog steeds is het daarom voluit gereformeerd, dat die twee bedieningen met elkaar verbonden zijn. Ook diakenen besturen de gemeente. Al kan dat vanuit de Schrift niet worden **aange**toond, het is wel in de lijn van het Nieuwe Testament.

Hieruit wordt de conclusie getrokken, dat de diaken ook werkelijk een **ambt** heeft. Hij wordt door God geroepen en door de gemeente officieel aangesteld, om met zijn charisma de Here en de gemeente **te** dienen. De leiding die hij geeft is te typeren als 'dienst'. Hij is verantwoording schuldig aan God. Het ambt van de diaken is gelijkwaardig **aan** het ambt van de ouderling. Er bestaat geen verschil in rangorde, alleen in dienstbetoon (art. 2 Akkoord van Kerkelijk Samenleven, voortaan AKS). De ouderling is verantwoordelijk voor de proclamatie van Gods koningschap in **woorden**, de diaken voor die proclamatie in **daden**. Terwijl bij beiden aangetekend moet worden, dat de inhoud van hun werk de taak is van alle gelovigen. Het bijzondere van het ambt zit vooral in het **leiding** geven en daarom ook het **gezag** dragen.

Zo zijn ouderlingen en diakenen fundamenteel op elkaar betrokken. Dat kan betekenen, dat zij soms meepraten in elkaars werk. Diaken

hebben ook wel eens te vermanen. De zonde van de gierigheid kan iemand in aanraking brengen met de kerkelijke censuur. Dat heft het onderscheid niet op, maar het roept wel de vraag op in hoeverre aan de diakenen het recht zou moeten worden toegekend om met de ouderlingen mee te denken en te praten over de kerkelijke tucht. De commissie bleef daar verdeeld over. Al met **al** wordt wel duidelijk, dat de diaken volwaardig bij de **kerke**raad hoort. De Nederlandse Ge-loofsbelijdenis en de Kerkorde zijn op dat punt verschillend: de NGB rekent de diakenen wel, de **KO** rekent hen niet tot de kerkeraad. Het AKS volgt de NGB hierin: ouderlingen en diakenen zijn **gezamenlijk** verantwoordelijk voor het functioneren van Christus' gemeente.

De vrouw en het diakenambt

Eerst wordt met nadruk verklaard, dat men met de Bijbel in de hand bereid is tegen de stroom van maatschappelijke ontwikkelingen op te roeien, hoe moeilijk dat ook mag zijn. **Als** daartoe tenminste reden bestaat. Aan de samenleving ontleent de kerk haar maatstaf niet; wel ontvangt zij van haar steeds nieuwe impulsen om zich te bezinnen op haar standpunten.

Zo is er in onze tijd meer oog gekomen voor de veelkleurigheid waarmee de Schrift spreekt over de positie van de vrouw. De zogenaamde 'zwijgteksten' (1 Kor. 14 : 34, 35 en 1 Tim. 2 : 11, 12) zijn bepaald niet de enige gegevens hierover! In 1 Kor. 7 : 4 blijkt, dat de vrouw in het **sexuele** verkeer dezelfde rechten heeft als de man. In Fil. 4 : 3 zegt Paulus van twee vrouwen, Euodia en Syntyche, dat zij samen met hem hebben gestreden in de prediking van het evangelie. In Rom. 16 noemt hij Prisca en Aquila zijn 'medearbeiders', en Tryfena en Tryfosa 'vrouwen, die zich moeite hebben gegeven in de Here'. Dit woordgebruik wijst op directe betrokkenheid van deze zusters bij de eigenlijke evangelie-arbeid.

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. A.L.Th. DE BRUIJNE, DRS. B. LUITEN,
PROF. DR. C.J. DE RUIJTER,
DRS. H. VELDMAN.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK
J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK.

REDACTIE-ASSISTENT:

W.L. DE GRAAFF, Wortmanstraat 138, 8265
AG Kampen, Tel. (05202) 31201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (01100) 15591.

ABONNEMENT:

f 85,75 per jaar; f 46,25 per halfjaar; studenten f 70,25 per jaar (binnenland). Buitenland: f 144,50 per jaar (zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn (opzegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah. Tel. (05210) 15946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,63 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

Naar alle waarschijnlijkheid is er in het NT sprake van diakonessen, bijv. in Rom. 16 : 1. We weten echter niet, hoe zij functioneerden. Die duidelijkheid meent het rapport wel te vinden in Spr. 31 : 20, de lof op de degelijke huisvrouw. Als één van haar karakteristieken wordt haar barmhartigheidsbetoon genoemd:

'Haar hand breidt zij uit naar de elendige, haar handen strekt zij uit naar de nooddrufte.'

Deze vrouw wordt ons getekend als iemand die in een zekere zelfstandigheid ten opzichte van haar man opereert. Zij neemt haar beslissingen in eigen verantwoordelijkheid (vers 16). Zo gezien is haar ontferming over ellendigen 'structureel' van aard. Zij zou in onze ogen een geknpte kandidaat zijn om diaken te worden!

In onze tijd zijn vrouwen meer dan ooit in staat hun talenten te ontplooiën. Ook zij beschikken over de *charismata* van 'leiding geven' en 'barmhartigheid bewijzen'. Als zij dat gelovig willen doen, is er dan niet alles vóór om hen ook binnen de gemeente te belasten met een dergelijke *verantwoordelijkheid*? Wat zou er tegen zijn?

Velen wijzen dan op de 'zwijgt teksten'. Maar gaan die altijd op? In 1537 was er een gravin, die in haar gebied de reformatie invoerde. De bisschop vermaande haar daarover, 'de vrouw moet zwijgen in de gemeente'. Maar Luther gaf haar gelijk!

Zo wordt ook binnen de Bijbel zelf de positie van de vrouw geschetst op een manier die niet klopt met de zwijgt teksten. Die moeten dan wel vanuit een zeer specifieke *blikrichting* geschreven zijn. Het zwijgen in 1 Kor. 14 moet betrekking hebben gehad op bepaalde zaken, want blijkens 1 Kor. 11 : 5 mag de vrouw toch wel profeteren. En dat de vrouw bestemd is om moeder te worden (1 Tim. 2 : 11-15) en zich verder te beperken tot het ontvangen van onderricht, klopt niet met wat we te zien krijgen in ongehuwde profetessen (Hand. 21 : 9) en in het leven van andere, reeds ge-

noemde, zusters. De Sunamitische vrouw geeft haar knecht opdrachten en gedraagt zich ook in haar relatie tot haar echtgenoot op een merkwaardig vanzelfsprekende wijze soeverein (2 Kon. 4 : 8-37). Citaat: *'Blijkens de Bijbel* zelf worden er dus noch in 1 Kor. 11, noch in 1 Kor. 14, noch in 1 Tim. 2, uitspraken over de vrouw gedaan die ten allen tijde en onder alle omstandigheden toepasbaar zijn.'

Zo is bijv. het argument, dat niet Adam zich heeft laten verleiden maar de vrouw (1 Tim. 2 : 14), slechts sprekend in een situatie dat vrouwen metterdaad dreigden op een dwaalspoor te geraken. Toegepast evenwel op bijv. *Prisca* verliest het elke zin.

Dus daarmee zijn deze teksten niet achterhaald of tijdgebonden. Ze kunnen zó weer actueel blijken te zijn. Maar in de toepassing moet zorgvuldigheid worden betracht. Zo kan de slotsom worden geformuleerd, dat aan deze 'zwijgt teksten' geen argumenten kunnen worden ontleend om de openstelling van het diakenambt voor de zusters af te wijzen.

Rest nog de vraag, of er ook vrouwelijke ouderlingen zullen komen. De ambten zijn immers gelijkwaardig, ouderlingen én diakenen geven leiding aan de gemeente, diakenen kunnen betrokken worden in de uitoefening van de kerkelijke tucht, dan wordt het moeilijk om JA te zeggen tegen het één en NEE tegen het ander. De commissie bleef hierover nog verdeeld. De meerderheid zag toch te grote verschillen in verantwoordelijkheid om ouderling en diaken in deze vraagstelling over één kam te scheuren. Daarom nu alleen het voorstel voor de vrouwelijke diaken.

Christelijke en kerkelijke vrijheid

Dit onderdeel van het rapport is niet bedoeld als een theoretisch verhaal, maar als richtingzoekend in een uiteen gegroeide situatie. Reeds in Wezep 1978/79 consta-

teerde de LV, dat enkele kerken hadden besloten tot openstelling van het ambt van ouderling en/of diaken voor zusters der gemeente. De LV deed een dringend beroep op de kerken om niet zelfstandig deze beslissingen te nemen. Want zij was o.a. van oordeel, dat met de kwestie van 'de vrouw in het ambt' belangrijke vragen gemoeid zijn rond het omgaan met en het gebruik van de Schrift. En ook dat deze kwestie behoort tot de zaken, die de kerken gemaanschappelijk hebben.

Intussen echter ging de ontwikkeling verder. Vele kerken stelden het (*diaken*)ambt open voor de zusters, onder een beroep op de christelijke vrijheid. Dat beroep wordt nu in het rapport getoetst.

Eerst wordt onderscheid gemaakt tussen christelijke en kerkelijke vrijheid. *Christelijke* vrijheid is er, wanneer de Schrift in een bepaalde zaak geen gebod of verbod geeft.

Kerkelijke vrijheid is er, wanneer beslissingen moeten worden genomen waaromtrent geen bindende kerkelijk afspraken bestaan. Het tweede kan uiteraard alleen samengaan met het eerste.

Welnu, het rapport ziet inderdaad de ruimte om elkaar als kerken hierin vrijheid te geven. Want er is geen nieuwe manier van bijbellen aan de orde. De belijdenis laat zich over deze materie niet uit.

Evenmin is in het AKS iets te lezen over het geslacht van de diaken. Bovendien is de roeping tot het ambt onvervreemdbaar een plaatselijk recht. En tenslotte is de onderling verschillende praktijk toch met een machtswoord niet terug te draaien.

Tot zover een globale weergave van het eindrapport. Op basis van deze overwegingen volgt er nog een hoofdstuk met samenvattende conclusies en adviezen. In de uiteindelijke besluittekst van de LV vinden wij dit alles in grote lijnen terug.

Het lijkt mij goed met mijn kanttekeningen een week te wachten. Dan kan ieder (m/v) ~~erst~~ zijn en haar eigen gedachten hierover laten gaan.

Uit de mond van kinderen en zuigelingen hebt Gij sterkte gegrondvest...

Psalm 8 : 3a

'Wie het Koninkrijk Gods niet ontvangt als een kind, zal het voorzeker niet binnengaan.'

Markus 10 : 15

Wordt Psalm 8 in het Oude Testament niet door Psalm 51 (: 7) ingehaald? Verdraagt het grootse mensbeeld van Psalm 8 zich wel met de erfzonde? Spreken wij in de kerk daarom maar niet liever met wat minder grote woorden als er nieuw leven ter wereld komt? 'In zonde ontvangen en geboren; daarom rust Gods tóóm op ons' (doopsformulier). Het wordt met een geboorte niks als er niet een weder-geboorte op volgt. De mens zoals die ter wereld komt kan gelijk eigenlijk alweer gaan.

In feite zegt Psalm 8 dat ook, wanneer we erop letten dat vóóraf aan het volwassen mensbeeld (vs. 6vv.) eerst het *kindmensbeeld* gepresenteerd wordt. Voor de glorie van God komt niet allereerst de mens in de gestalte van de volwassen koning in aanmerking; maar de mens in de gestalte van het *ontvangende kind*.

Dat heeft alles met Markus 10 : 15 te maken, de tekst die we hierboven tevens afdrukten. Zie daar die kleine kinderen in vergelijking met die grote volwassenen: wat willen ze, de 'snotneuzen'; en de discipelen willen het grut meteen dan ook wegsturen. Maar dan keert Jezus de rollen ineens om: *wie als vol-*

wassene niet klein wordt als het kind, zal het Koninkrijk niet binnengaan.

Juist hier blijkt hoe Psalm 51 beheersende klankkast van Psalm 8 is en doorslaggevend commentaar op vers 3: over die kindermonden die voor God glorie opleveren. Want waarom moet een mens dan voor alles eerst zo kind-voor-God worden? Waarom wordt het in onze volwassen staat niks als we niet eerst geleerd hebben kind te zijn?

Omdat er het bittere gegeven van de zonde is. De zonde: dé engel in heel de mensengeschiedenis, die heel die koninklijke *mensengeschiedenis* van Psalm 8 uiteindelijk lelijk ontstoken doet zijn. *De zweer midden in heel dat majestueuze mensbeeld van Psalm 8.* De mens bleef ondanks de zondeval wel koning, Psalm 8 is heden, maar Jezus Christus moest toch maar mens worden, *Middelaar-mens*, om dwars door mensengeschiedenis heen Góds heilsgeschiedenis te laten doorbreken; om in deze schepping herschepping aan te brengen, waardoor de schepping straks als nieuwe schepping toch nog op z'n pootjes terecht komt (Openb. 21 : 1). Hij moest mens worden, inderdaad de mens van Psalm 8, om in deze wereld *het Koninkrijk van God nabij te brengen*.

Tot dat koninkrijk heb je alleen toegang via Hém. Nooit via jezelf als mens. Daarom: *slechts als een kind*. Houd als de volwassen presterende mens van Psalm 8 je hand uiteindelijk maar op bij Jezus Christus. En wees maar het kind van Psalm 51, dat in diepe afhankelijkheid van God zwaar door de knieën gaat: Heer, wees mij zondaar genadig. Want ook al ben je

M meditatief

koning, zonder genade red je het niet. Want slechts door genade en enkel door genade, komen we als mensen straks op Gods nieuwe wereld, waarop we *echt* als koningen zullen heersen. Met de cultuurschatten van deze geschiedenis inderdaad om ons heen, want er gaat niks goeds verloren; Psalm 8 is geen fabeltje. Maar zónder die cultuuroverschatting van de goddeloze mens. Van die volwassen mens, die in zijn binnenste het kinderhart niet meer voelt kloppen.

Op Gods nieuwe wereld zal Psalm 8 terugkeren, maar dan gereinigd, volmaakt, *het volmaakte mensbeeld in Jezus Christus*. De volwassen mens dus, die als kind definitief in het huis van de Vader is teruggekeerd.

Koning op je troon. Maar wel vóór de troon van God en van het Lam (Openb. 21). Koninklijke kinderen dus. En kinderlijke koningen. Koningskinderen.

Bidden kan snel tot een sleur worden. Dat is de ervaring van veel kinderen van God. Je begint een eigen gebedsleven op te bouwen, als je jong bent. Als je gaat trouwen, maak je ook in het bidden samen een nieuwe start. Maar na verloop van jaren krijg je het gevoel dat je gebed wel erg voorspelbaar wordt. Je kinderen kunnen bij je **tafelgebed** al voorspellen wat de volgende zin zal zijn. En het samen bidden van man en vrouw begint **langzaam** merhand één grote herhaling van gisteren te worden. Het is goed, wanneer we dit als een moeite **ervaren**. Het zou namelijk ook zo kunnen zijn dat we ons er al lang bij neergelegd hebben dat het toch niet anders wordt. En dan heeft de sleur het gewonnen.

Kan het anders?

Hoe kunnen we de sleur bestrijden? Laat ik vooropstellen dat we geen verkeerde wapens moeten gebruiken. Dat zou gebeuren als er naar zouden streven elke keer volstrekt origineel te bidden. Dat kan niet en dat hoeft niet. God heeft niet de perfecte maar de echte biddelief.

De Here Jezus leerde ons het Onze Vader in de eerste plaats als een privé-gebed. Hoe bekend de woorden daarvan ook zijn, ze zijn toch elke keer, als je ze bidt, weer vol kracht. En het Onze Vader is ook een schilderij-gebed waarop je ziet hoe je kunt en mag bidden. Een voorbeeldgebed waarvan je in één week elke dag één bede in je eigen gebed centraal zou kunnen stellen. Je zou dan met behulp van de **uitleg** van de catechismus in zondag 46-52 je gebed inhoud kunnen **geven**. Dan ben je volstrekt niet **origi-**

neel terwijl je toch op deze manier je gebedsleven nieuwe impulsen geeft. Ik wil hiermee ook duidelijk **maken dat je niet te hoge eisen** aan jezelf moet stellen. Want als je elk gebed helemaal nieuw wilt doen zijn, ben je snel aan het eind van je **latijn**. En het levert je tenslotte alleen maar frustraties op. Dan kun je beter aansluiten bij de woorden van het volmaakte gebed en van de formuliergebeden achter in ons kerkboek.

Niet alles tegelijk willen

Om de sleur tegen te gaan, kan het ook helpen het gebed als zodanig wat nader onder de loep te nemen. Je ziet dan dat het gebed uit verschillende onderdelen bestaat. Ik noem de lofprijzingen aanbidding, de dankzegging, de schuldbelijdenis en het gebed om vergeving, het pleiten op Gods beloften, de voorbede voor anderen en het spreken met de Here over bijzondere dingen in je leven. Dat is nogal wat! Dat kan, als we het goed willen doen, lang niet allemaal in één gebed. En dat hoeft ook niet. We kunnen ook heel goed één element in een gebed naar voren halen. Waarom zou je er niet eens de tijd voor nemen de Here te prijzen, door Hem te aanbidden in zijn grootheid en zijn grote daden te vermelden! De Here vindt het heerlijk om te horen!

En als het in ons leven op een dag helemaal verkeerd **is** gegaan, **is het** goed daar uitvoerig met de Here over te spreken. Schuld belijden is toch geen kwestie van één **zinnetje**? Het is belangrijk tegen de Here te zeggen **wát** er mis was en waarvoor je precies vergeving vraagt. Dan zal ook het opgeluchte gevoel

wandelen met God

van vergeven veel sterker **merkbaar** zijn.

En als je bijzondere problemen in je leven hebt, is het goed daarover de Here te raadplegen. En dan kun je ook zo doen dat je bidden, **bijbel** lezen en nadenken afwisselt. Als je een bepaalde moeite aan de Here hebt voorgelegd, is het goed daarna even te stoppen en na te denken: **wat mag en kan ik voor deze situatie** aan de Here vragen? Op welke belofte mag ik pleiten? Bidden is ook een kwestie van je verstand **gebruiken**!

Dus je hoeft niet elke keer **hetzelfde** de naar voren te brengen of alles in één gebed te behandelen. Bidden kan dan zo gemakkelijke automatisme worden. Zoals iemand het tegen me zei: ik kan 's avonds niet slapen voordat ik me even afgemeld heb bij God. Maar **zo** ga je niet met je Vader om. Bidden is: God bij alles betrekken. En dan betekent dat de ene keer meer nadruk op de voorbede voor iemand die je kent; de andere keer **dank je de Here** voor wat Hij je gaf en je noemt dat dan ook bij name.

Bidden is antwoorden

Het beste medicijn om de sleur tegen te gaan, heb ik nog niet genoemd. Dat is het verbinden aan het gebed aan het lezen uit Gods **Woord**. Want tenslotte is bidden antwoorden. We zeggen niet zomaar wat in het wilde weg. Dat hoor je vandaag nog wel eens, dat mensen zeggen: o God, als U er bent, maak U dan bekend aan mij. Maar als je bidt, doe je dat juist om **dat je weet: God heeft Zich bekend gemaakt**. Hij is niet de grote Onbekende. Hij is de God die Zich al over jou heeft **uitgesproken**: Ik ben

jouw God, Ik hou van jou, met eeuwige liefde. God heeft gesproken in Zijn Woord, dat grote **Beloftenboek**. Hij heeft het zwart op wit laten zetten: Ik wil eeuwig jouw Vader zijn; Ik heb de totale zorg voor jouw leven op Mij genomen. Ik wil je bewaren voor de afval van mij en de aanval van de duivel. Ik wil je vasthouden in de vreselijke diepten van je leven, als alles stikdonker is. Zo heeft God tot ons gesproken en in ons gebed mogen we Hem op die beloften aanspreken. Dat kunnen we ook heel letterlijk doen. Ik bedoel daarmee dat je je bijbeltje opent en zo'n belofte van God met je vinger aanwijst en aan de Here voorhoudt: **Here, U hebt het toch zelf gezegd. U hebt gezegd: Ik zal u geenszins begeven en geenszins verlaten (Hebreë 13:5). Daar pleit ik op. Zo kun je heel gericht ingaan op wat God je beloofd heeft.**

Het is ook goed in je gebed heel di-

rect aan te sluiten bij wat je daarvoor gelezen hebt. Neem bijvoorbeeld de Psalmen. Je kunt die van het begin tot het einde in kleine gedeelten (soms een hele psalm, soms een gedeelte) doorlezen en dan jezelf daarna de vraag stellen: welke belofte van de Here vind ik hier? Wat zegt de Here hier over Zichzelf? Of: waar wil Hij mij op wijzen of voor waarschuwen? Vervolgens kun je dat dan verwerken in je gebed. Zo komt heel direct uit dat bidden niets anders is dan antwoorden, reageren op het spreken van de Here.

En nu de praktijk

Als je constateert dat jouw bidden in sleur dreigt te verzanden, is het goed de balans op te maken en te proberen je gebedsleven op te frissen. Het bovenstaande kan je daar misschien bij helpen. Maar ik wil er wel bij zeggen, dat ook bij het

opfrissen van je gebedsleven een stuk discipline voorwaarde is. Je zult je ook moeten oefenen in de omgang met de Here en op die leerschool krijg je levenslang. Tenslotte, het kan misschien lijken alsof het bidden op een wat technische manier benaderd is. Nu is het niet erg om met elkaar na te denken over vorm en inhoud van het gebed. De discipelen vroegen ook aan de Here **Jezus: Here, leer ons bidden.** Maar dat hoeft natuurlijk niet alle spontaniteit uit te sluiten. En er zijn gelukkig genoeg kinderen van God die elke dag die levende, nooit vervelende omgang met de Here kennen. Maar soms komt de klad erin. Soms wordt bidden een soort herhalingsoefening. En dan is het tijd om een nieuwe start te maken. En in dit artikel heb ik daar een beetje bij willen helpen. Ik wens u veel blijdschap toe in de omgang met uw God!

**EEN PSYCHIATRISCH
ZIEKENHUIS IS
GEEN GESLOTEN
INRICHTING...**

- NIEUWE PAND HUIS TER WEGE
- SAMENWERKING: AMERSFOORTSE CONFERENTIE
- FOTOPRESENTATIE
- PRESENTATIE ACTIVITEITENCENTRUM DE SCHAKEL
- KOFFIE
- VERBOUWDE POLIKLINIEK
- STICHTING VRIENDEN

Naast het ziekenhuis zelf, kunt u ons nieuwe pand Huis Ter Wege bezichtigen, of spreken met GPZ-medewerkers over bijvoorbeeld het onlangs geopende activiteitscentrum, "De Schakel", in Bennekom en Amersfoort.

Huis Ter Wege

Mede door uw financiële steun, waarvoor wij u allen alvast hartelijk willen bedanken, hebben wij een nieuw pand naast het ziekenhuis kunnen betrekken, waar alle activiteiten zijn ondergebracht die niet rechtstreeks met opvang en behandeling van patiënten te maken hebben. Zo zijn alle administratieve afdelingen naar dit nieuwe onderkomen verhuisd, waardoor er in het ziekenhuis zelf weer meer noodzakelijke ruimte voor behandelingen is vrijgekomen.

Steeds meer mensen kunnen het tempo van alle veranderingen niet meer bijbenen en worden ziek. Psychisch ziek! Depressies, angsten, fobieën, relatieproblemen of problemen op het werk. Voor deze en andersoortige ernstige klachten kan men o.a. bij een psychiatrisch ziekenhuis terecht.

Net als in een gewoon ziekenhuis wordt getracht een oplossing te vinden, alleen is de aard van de klacht(en) en de behandeling anders. Het bijzondere van het **Gereformeerd Psychiatrisch Ziekenhuis (GPZ)** is dat bij

de hulpverlening Gods Woord, zoals beleden in de drie formulieren van enigheid, als richtsnoer en leidraad wordt gehanteerd. Dit is uiteraard bepalend voor de uitgangspunten en de inhoud van de behandeling.

Om u deze verschillende loten zien en te verduidelijken én om u op de hoogte te houden van de nieuwste ontwikkelingen bij het GPZ, willen wij u graag uitnodigen voor een bezoek aan ons **OPEN HUIS** op **VRIDAG 18 NOVEMBER** VAN 15.00 - 19.00 UUR **TE BOSCH EN DUIN**.

**...MAAR STAAT
ALTIJD VOOR
U OPEN..**

Open Huis

De Schakel

In Amersfoort en Bennekom zijn onlangs twee activiteitscentra geopend, bedoeld voor mensen met (langdurende) sociale en psychiatrische problemen. Er vindt geen behandeling of therapie plaats, wel vindt men er sfeer, gezelligheid en een breed scala aan zinvolle activiteiten. Tijdens het **OPEN HUIS** vertellen we er u alles over!

Wij geven graag opening van zaken.

U bent D.V. van harte welkom.

Gereformeerd Psychiatrisch Ziekenhuis "de fontein"

Ontvangst en bijkomen open huis Amersfoortseweg 17 BOSCH EN DUIN

VRIJMAKING EN WERELDGELIJKVORMIGHEID

J. Douma

Toespraak Theologische Schooldag 28-9-1994

Luther over luiers wassen in het geloof

Elke reformatie van de kerk heeft niet alleen met de leer, maar ook met het leven te maken. Dat kan geïllustreerd worden aan de grote Reformatie uit de zestiende eeuw. Toen Luther op een geheel nieuwe wijze het evangelie bracht, betekende dat niet alleen een andere boodschap voor de zondag, maar ook voor het werk dat de mensen deden in de week. Wie nadenkt over de rechtvaardiging door het geloof, zoals Luther haar mocht prediken, kan begrijpen dat hij ook wat nieuws te zeggen had over vaders, moeders en kinderen, over dienstboden en knechten, over boeren en burgers, over predikers van het evangelie en over burgemeesters en vorsten die het land besturen. Als alle mensen, inclusief de paus van Rome, in gelijke zin arme zondaars zijn, en ook in gelijke zin alleen maar door geloof in Christus behouden kunnen worden, dan ligt het voor de hand dat in Gods ogen het werk van een boer of een dienstmeisje niet minder hoeft te zijn dan dat van een bisschop in de kerk, of van een vorst in de wereld. Luther heeft het eens beeldend zo beschreven: 'Als een gewone, grove handwerksman of schoenlapper of smid in zijn huis zit, ook al is hij vol vuil en vol roet, of ruikt hij kwalijk naar zweet en pek, maar hij denkt bij zichzelf: Mijn God heeft mij geschapen als man en mij een huis, vrouw en kind toebetrouwd, en mij bevolen hen lief te hebben en hen te onderhouden met mijn arbeid – zulk een man gaat met Gods Woord om in zijn hart. En of hij al van buiten stinkt, van binnen is hij louter balsem voor God. Als een

huisvader de luiers zou wassen en iedereen zou daarmee spotten, dan lacht God met alle engelen en creaturen, niet omdat hij de luiers wast, maar omdat hij dat in het geloof doet. Alle nonnen en monniken die zonder geloof zijn, zijn het niet waard een gedoopt kind te wiegen of voor hem pap klaar te maken!' Het geloof in Christus heeft blijkbaar met heel het leven te maken, onverschillig of dat leven zich afspeelt in de keuken, op het land, in de raadzaal, of aan een universiteit.

Reformatie in de dertiger jaren

Dit aspect van de Reformatie uit de zestiende eeuw, heeft in Nederland z'n eigen uitwerking gekregen, met name door de arbeid van Abraham Kuyper. Toen hij de Vrije Universiteit stichtte, gebruikte hij de beroemd geworden woorden: 'Geen duimbreed is er op heel het erf van ons menselijk leven, waarvan de Christus, die aller Soeverein is, niet roept: 'Mijn!' In de liberale wereld van de negentiende eeuw hebben Kuyper en de zijnen de naam van Christus durven verbinden aan de dingen van de dag, aan onderwijs en politiek, aan de krant en aan de vakbeweging. Toen het geestelijk leven opnieuw een inzinking ging vertonen, hebben in de dertiger jaren van deze eeuw vooraanstaande gereformeerden vanuit een verschillende invalshoek, elk op hun eigen wijze de eenheid van het christelijk leven beschreven. Ik denk hier aan de grondleggers van de Wijsbegeerte der Wetsidee, die in hun filosofische bezinning erop hebben gewezen, hoe vanuit het hart dat zich aan Christus overgeeft, heel het richt heeft in de rijkdom van het

Achtergronden

rijk geschakeerde menselijke leven beheerst wordt. Ik denk ook aan de boeken van A. Janse, die ons onderverbond. Hij werd niet moe te betuigen, dat ons leven meer is dan de godsdienstigheid van bijbellezen, bidden en kerkgang. Heel het leven, tot in de gewoonste dingen van eten, slapen, voor een huishouding zorgen, of een winkel houden, mag voor de christen tot het 'leven in het verbond' gerekend. Wanneer Abram vanuit Ur der Chaldeeën naar Kanaän reist, is hij niet pas religieus bezig als hij een godsdienst-oefening houdt bij het altaar in Sichem, maar leeft hij evenzeer in het verbond wanneer hij als herdersvorst de reis van Ur naar Kanaän aflegt. Tegenover alle mystiek en de bevindelijkheid heeft deze Zeeuwse hoofdonderwijzer de eer hooggehouden van het gewone leven, dat leven in het verbond met God is, niet minder dan de vroomheid tijdens het rechtstreekse verkeer met God. Er zijn bijzondere ontmoetingen met de HERE, zoals in de kerkgang. Maar via die bijzonderheid ontvangt een moeder sterkte voor haar huishoudelijke bezigheden en grijpt de volksvertegenwoordiger moed om de publieke mening te weerstaan omtrent defensie en financiën en zondagsrust.² Ik denk nog aan een derde naam, die ons het meest vertrouwd is. Prof. K. Schilder heeft eens gezegd, dat petroleum er eerder was dan wierook. Ook hij wilde daarmee aangeven, dat wij niet alleen voor Gods aangezicht bezig zijn wanneer we in de kerk zitten en voor Hem neerknielen, maar dat wij net zo goed God dienen wanneer we olie uit de bodem halen. En de tekst 'Gods medewerkers zijt gij' vond Schilder niet alleen geschikt als in-

treetekst voor een dominee, maar ook als **dagtekst** voor een professor, een putjesschepper, voor iemand die de keuken bedient en die een Mondschein-Sonate **schrijft**.³ Zo met en in de wereld bezig zijn, is totaal iets anders dan **wereldge**lijkvormigheid. Het is in wereldlijk dingen gelovig bezig zijn.

Het funeste woordje 'nog'

Als u oog hebt voor het geloof dat heel de mens in al zijn werkzaamheden moet beheersen, kunt u ook begrijpen waarom Schilder **kritiek** oefende op de leer van de gemene gratie. Ik kan er niet over denken hier uiteen te zetten wat Schilder daarover allemaal gezegd heeft. Deed ik het uitvoerig, dan zou ik u ook moeten vertellen waarom ik de **kritiek** van Schilder op de gemene gratie-leer van Kuiper niet helemaal kan delen. Maar laat ik toch proberen één aspect van Schilders kritiek duidelijk te maken, omdat dit aspect nog even actueel is als in Schilders eigen dagen.

Schilder zag dat in zijn tijd het gereformeerde kledde van de motten **gegeten** werd, zoals hij het uitdrukte.⁴ Hij bespeurde een geestelijke ingezonkenheid bij de nazaten van Abraham Kuiper en een gearriveerdheid, waardoor gereformeerden gingen lijken op de gemeenteleden uit Laodicea, die zeiden: 'Ik ben rijk en ik heb mij verrijkt en heb aan niets gebrek'.

Schilder onderkende die houding bij gereformeerde mensen die, met het oog op de wereld, als volgt redeneerden: 'God heeft ons nog zoveel goeds overgelaten'. 'Nog.' Hij heeft de wereld nog niet geheel **aan** het verderf prijsgegeven. 'Nog.' Hij heeft de zonde en de vloek nog **geremd**. 'Nog.' Hij heeft de satan nog gebonden. 'Nog.' Daarom mogen wij nog veel goeds genieten. 'Nog.' Wij hebben nog kunst en wetenschap, wij hebben nog handelen vertier, wij mogen nog op reis, wij hebben nog een brede strook, waar de wereld met ons en wij met haar nog een heel eind kunnen meegaan.

'Nog', en **nóg** eens 'nog'.

Maar in plaats van deze **lekkerbek**-methode, waarbij ieder in een hoekje kruipt met een paar kluijfs van de vette cultuurbuit tussen de tanden, wees Schilder de gereformeerden erop dat zij ambtsdragers moesten zijn, die voor ogen houden dat wij op weg zijn naar de toekomst van Christus. Niet het woordje 'nog', maar de woordjes 'nog niet' moeten wij voor de aandacht hebben. Er valt immers zoveel te doen om een christelijke cultuur op te bouwen tegenover het **cultuurbe**derf dat in de wereld is.⁵

Tegelijk waarschuwde Schilder de gereformeerden ervoor de kerk tot een plaats te maken, waar we wel mooie preken horen en geestelijk genieten, zonder dat die plaats een uitstraling naar buiten heeft. 'Wat schuilt gij dan in het donker weg, gij kerk? Wat laat ge u door humanisten en sectariërs wijsmaken, dat de kerk een clubje wezen kan, een ding in het wereldslop, zo helemaal niet menselijk, of humaan, zo helemaal niet **breed**?'⁶

Ineenstorting

Sinds de dertiger jaren is de gereformeerde wereld waarin Janse, Schilder en anderen hun boodschap over 'het leven is één' lieten horen, **ineengestort**. Kerken liep leeg en van een christelijke cultuur is nauwelijks meer iets over. Nazaten van Kuiper **kijken** ons vreemd **aan** als we beweren dat het christelijk geloof voor ons beslissend is om met politiek, wetenschap, ethiek, hulpverlening, onderwijs, of wat **dan** ook bezig te zijn. Wat heeft dat geloof nog voor invloed in onze tijd? Zeer **weinig**en in onze geseculariseerde Nederlandse wereld hebben nog begrip voor de boodschap van de reformatorische beweging uit de dertiger jaren, waarvan ik zojuist melding maakte. Een deel van deze beweging is door de trechter van de Vrijmaking heengegaan. Op deze Schooldag begrijpen de mensen nog wat het wil zeggen dat de kerk een vuurhaard moet zijn, waaraan

we ons met al ons werk in deze wereld moeten kunnen warmen. En ook begrijpen we hier nog wat het betekent dat het leven één moet zijn, zodat het christelijk geloof niet alleen iets is voor de stichtelijke uren waarin we 's zondags naar een preek luisteren, maar voor het hele leven dat tussen die zondagen in ligt.

Is echter, vijftig jaar na de Vrijmaking, de lekkerbek-methode die Schilder afwees, ons helemaal vreemd? Die lekkerbek-methode zou ik in eigen woorden willen weergeven met: hang naar **wereldgelijkvormigheid**. Dingen waar wereldse mensen zich ijverig mee bezighouden en volop van genieten, krijgen ook gemakkelijk vat op kerkmensen. We moeten niet denken dat gevaren alleen van de kant van een verkeerde leer komen. Voor valse leer zijn we allen nog wel beducht. Maar er is een veel reëler gevaar. Dat gevaar ligt niet in onze verschillende opvattingen over de kerk en over samenwerking. Die verschillen zijn er natuurlijk, maar de bedreiging die daarvan uitgaat lijkt mij een kleinigheid vergeleken met wat verslapping en verwatering van onze levensstijl uitricht, die dan best nog christelijk kan heten zonder het langer te zijn. Het is zeker niet zo, dat alleen een onchristelijke leer tot een onchristelijk leven leidt; het gaat waarschijnlijk meestal omgekeerd. Als de levenswandel van christenen gaat lijken op die van de Laodicensers, blijven we nog wel een poosje orthodox, maar breekt het uur van de ketterij daarna zeker aan.

Persoonlijk geloof

Wat kunnen wij doen om ons daartegen te wapenen? Wat kunnen wij doen om de **wereldgelijkvormigheid** te ontvluchten? Ik noem drie dingen. Allereerst zullen we onszelf geregeld moeten beproeven. Hebben wij de **HERE** lief met heel ons hart, ziel en verstand? Hoe is onze band met de **HERE** in gebed en Schriftlezing? Kunnen we el-

kaar aanspreken op ons geloof, ook in de vermanende zin dat we geestelijk niet moeten verslappen? Willen we bij onszelf ook concreet nagaan wat het betekent de wereld niet lief te hebben, zoals Johannes ons dat voorhoudt? Hoe weerstaan wij de begeerte van het vlees, de **begeerte van de ogen en een hoogmoedig leven** (1 Joh. 2,16)?

Ik val van **harte** al die mensen bij, die onder ons op verdieping van het geestelijk leven aandringen. Dat heeft niets te maken met een eenzijdige ongezonde aandacht voor het godsdienstig leven, waarvoor Janse ons waarschuwde. In dat geval zouden we de vensters naar de wijde wereld en naar het gewone leven gaan sluiten, wat van niemand de bedoeling is. Maar de accu van ons geloof moet altijd weer opgeladen worden. Wij moeten niet naar buiten treden zonder in de binnenkamer geweest te zijn. Dat zou een activisme zijn van **Martha**, die niet aan de voeten van Christus zit als Hij haar daar verwacht. Het zou een hollen zijn zonder te kunnen stilstaan, een werken zonder bidden.

De kerk in ons leven

In de tweede plaats moeten wij bedenken en beleven hoe belangrijk de kerk in ons leven is. Dat is zij allereerst omdat wij daar Christus mogen ontmoeten, zoals Hij ons beloofd heeft. Wij worden in de binnenkamer, maar ook in de kerk gevoed. Zonder de zondag met zijn prediking kunnen wij niet. Er is onder ons enig verschil van opvatting over de betekenis van de kerk. Ik hoef maar de discussies te noemen over het verschil tussen de ware en de valse kerk en over de draagwijdte van het lidmaatschap van de kerk voor het al of niet kunnen samenwerken met andere gelovigen. Maar hoe we daarover ook denken, het moet voor ons allen vaststaan dat we zonder de kerk van Christus, zonder haar **prediking** en zonder de band die zij tussen ons en onze broeders en zusters legt, niet

kunnen. Dat de kerk een vuurhaard is, of het in elk geval moet zijn, moet de overtuiging blijven van allen die met dankbaarheid aan de reformatie in de dertiger jaren en de daarop volgende Vrijmaking terugdenken.

In verband met mijn onderwerp wil ik ten aanzien van de kerk ook nog iets anders zeggen. Aan het eind van mijn betoog kom ik weer uit bij de wereld waarin Luther, Janse en Schilder ons in geloof lieten werken. Bij de wereld dus van de schoenmakers de smid, van de huismoederen de parlementariër, de wereld van petroleum naast wierook. Maar tussen de binnenkamer en de wereld met haar vele dagelijkse bezigheden staat de kerk, als de ruimte waarbinnen Christus en zijn apostelen ons op een specifieke verantwoordelijkheid wijzen.

Onze naaste bevindt zich in de wereld, maar allereerst in de kerk. Onze liefde kan uitgaan tot alle mensen, maar allereerst en allermeeft moet zij als broederliefde uitgaan naar de gemeenschap der heiligen. Wie voor Christus **kiest, kiest** voor zijn gemeente. Laten we daarom ook oppassen voor beweringen alsof we in ons denken ván de kerk terug moeten náár Christus. Zeker, over de kerk kan kerkistisch gedacht worden, zodat een uitroep dat we van de kerk terug moeten naar Christus, te plaatsen valt. Maar waar Christus gepredikt wordt, is ook zijn kerk. En waar we Hem ontmoeten, ontmoeten we zijn broeders en zusters. Ethiek is in het Nieuwe Testament allereerst en allermeeft gemeente-ethiek. Hoe ga ik, die van Christus ben, om met zijn en (dus) mijn broeders en zusters. Beleef ik de gemeenschap aan het heil ook als gemeenschap met de heiligen?

De kerk is daarom niet alleen een vuurhaard omdat Christus er gepredikt wordt, maar ook omdat de liefde tussen broeders en zusters er brandt, of in elk geval behoort te branden. Hoe meer dat gebeurt, hoe minder de **wereldgelijkvormigheid** vat op ons zal krijgen.

Tot eer van God

In de derde plaats zullen we **wereldgelijkvormigheid** te lijf moeten gaan, door vanuit ons geloof in de wereld actief te zijn. Dat betekent dat we ons bewust zijn te werken in de wereld die God geschapen heeft en die Hij om Christus' wil niet prijs heeft gegeven. Onze arbeid, hoe bescheiden hij ook is, mogen we in verband brengen met dienst aan God. Het is best mogelijk, dat in de school van Kuyper en Schilder wat al te grote woorden over onze christelijke cultuurtaak gebruikt zijn. Het is ook best mogelijk, dat de christelijke en gereformeerde organisaties, die ons zoveel hulp gegeven hebben bij het verrichten van onze taak, aan betekenis gaan inboeten. Hoe lang zullen wij nog behouden wat men elders in de wereld onder christenen nooit bezeten heeft? Maar ook zonder hechte christelijke organisaties blijft gelden: Of gij eet of drinkt, of wat ook doet, doet het alles ter ere Gods (1 Kor. 10,31). Wie God eert, raakt vrij van zichzelf. Ik heb mij vroeger vaak afgevraagd wat dat toch concreet voor mij betekende om God te loven en te prijzen. Mee door wat ik bij Janse, Schilder en anderen gelezen heb, is mij dat duidelijker geworden. Hoe meer wij God prijzen in zijn wereldwijde werken, hoe meer we van onze zelfzucht loskomen. De lof op God heeft als keerzijde onze eigen bevrijding. Als we van God vervuld zijn, zijn we het niet van onszelf. En als we niet van onszelf **vervuld** zijn, hebben ook de dingen van de wereld ons niet in hun greep. De lof op God is de beste remedie tegen onze hang naar **wereldgelijkvormigheid**.

¹ Luther, *Werke*, WA 32, 324, 30vv; 325, 36vv.

² A. Janse, *Leven in het verbond*, Kampen 1937, 63, 118.

³ K. Schilder, *Christus en cultuur*, Franeker 1978², 61.

⁴ Schilder, *De Kerk I* (Verzamelde Werken), Goes 1960, 111.

⁵ Schilder, *De Reformatie*, 13e jg. (1932/33), 138v.

⁶ Schilder, *De Kerk I*, 1%.

Achtergronden

en goed waren voor de tijdsomstandigheden van toen, maar voor vandaag niet meer.

Een *inhoudelijke* weerlegging van Huygens opvattingen over de theologie van Schilder laat ik graag aan de theologen over. Wat mij betreft, ik denk, dat sommige vragen de moeite van nadere studie best waard zijn. Maar wat mij niet aanstaat is het kader waarin deze vragen een plaats krijgen. Dat kader wekt de indruk van een totale afrekening, met een radicalisme en rigorisme dat voor mij zeer bevreemdend werkt. Daar komt nog bij, dat wat ik als vragen zie die het bespreken best waard zouden zijn, niet als vragen worden gebracht, maar als stellige beweringen worden neergezet. En als wij dan vragen vanuit welk nieuw referentiekader dit gebeurt, moeten we genoeg nemen met teleurstellend beperkte alternatieven. Mijns inziens kun je dit niet maken.

Schilder over geloofsbeleving

Eén inhoudelijk punt wil ik hier wel naar voren brengen. Ik wil aandacht vragen voor enkele citaten uit Schilders opstel *Over ware en valsche mystiek in Tusschen ja en neen* (1929, blz. 165-232).

Schilder bestrijdt daar de valse mystiek, maar bedoelt met die strijd 'plaats te maken en te houden voor de ware mystiek, zonder welke een christelijk geloofsleven nu eenmaal niet bestaan kan' (224). De gezonde mystiek wil het *geopenbaarde* beleven. Daarom wil zij geen moment scheiding maken *tussen* kennen en beleven (203). De geestelijke mens aanvaardt God met heel zijn verstand, met heel

Het Gereformeerd Sociaal en Economisch Verband publiceerde kort voor de zomervakantie de bundel *Toekomst voor gereformeerde organisaties*. De derde bijdrage in deze bundel is van ir. J. Huygen. Onder de titel *'Gereformeerde organisaties in een veranderende cultuur'* borduurt hij voort op wat hij eerder schreef in de discussienota's *'Openheid tot dienstbetoon'* I en II. Anders dan de titel doet vermoeden, gaat het in deze bijdrage eigenlijk niet zozeer over de gereformeerde organisaties. Veel meer wordt gezegd over de waardering van de betekenis van de kerk voor ons geloven en ons optreden in de samenleving. Dit gaat gepaard met ingrijpende en zeer vergaande kritiek op de theologie van K. Schilder. Op verzoek van het GSEV gaf ik een reactie op de bijdrage van ir. J. Huygen op de studiedag die het verband op 17 september in Amersfoort organiseerde. Die reactie plaatsen we deze en volgende week, in vrijwel ongewijzigde vorm.

Huygens kritiek op Schilder

In zijn bijdrage geeft ir. J. Huygen een beeld van de theologie van K. Schilder waarbij diens denken geschetst wordt in zulke algemene lijnen, dat het mij te simpel lijkt om waar te zijn. Ook als wij niets van Schilder wisten, zouden we nog geen geloof kunnen hechten aan deze zwart-wit-tekening, die toch op zijn minst een aantal grijzen nodig heeft om in de buurt van de werkelijkheid te komen.

Allereerst heb ik mijn vragen over

de *methode* waarmee Huygen de theologie van Schilder benadert. Heeft hij het juiste startpunt gevonden als hij Schilders totale denken beoordeelt vanuit wat hij leest over Christus' lijden in Gethsemané? Een tweede methodische vraag is of hij met Schilder kan omgaan zoals hij doet. Als ik het goed zie, heeft hij waardering voor de open en vernieuwende *houding* van de jonge Schilder, maar *inhoudelijk* distantieert hij zich van het resultaat van diens denken. En dat dan ook nog met deze nuancering, dat de dingen die Schilder zei wel juist

zijn gemoed, met heel zijn ziel en met alle krachten. Daarom kan er geen verwerping zijn van het verstand door het gevoel, maar een *samenwerken*, een *tegelijk* werken ook, van verstand, wil, gevoel, alle krachten, alle potenties. *Al* wat in de mens is neemt God met *al* wat in Hem is aan, als zijn God (209). Tegen de intellectualist moeten we zeggen, dat geloven, dat 'zijn in God', dat 'wandelen met God' *niet opgaat in verstandelijk kennen*. Dat onze ziele diepten moeten zijn aangeraakt, levend gemaakt, bewogen, werkzaam gemaakt door en met God, en dat die geestelijke vereniging met God grondiger is, en dit levend contact onnaspeurlijkeren werkzamer is, dan enige ontvangenis en geboorte en levensfunctie in de natuur (226).

De ware mystiek leeft uit de Persoon (van God) (226). Het gaat erom of ik uit de *persoonlijke* Christus drink; en of mijn *zielefontein* altijd maar weer opspuit wat in zijn eigen bassin gestadig weer terugvloeit, dan wel of ik drink uit de fontein van God (228).

Wat de man der ware mystiek beleeft, is de vrucht van een aparte, aller-individueelste, voor hem persoonlijk opgetreden *herschepingsdaad* van de wederbarende God.

Dat maakt, dat ons hart gaat branden in ons en dat individuele branden zoekt dan de gemeenschap van hen aan wie de Schriften zijn geopend (232).

Zouden we dit niet moeten verwerken in het beeld dat we ons van Schilder vormen?

Denken en geloven wij schilderiaans?

Ik vraag me vervolgens af, of de theologie van Schilder, in de vorm waarin Huygen haar schetst en afkeurt, of in een meer genuanceerde vorm, de *geloofsleer* en het *geloofsleven* in de vrijgemaakte Gereformeerde Kerken wel zo beheerst als door Huygen wordt aangenomen. Wij zijn geen Schilderkerken. Wat we door het werk van Schilder heb-

ben leren zien, is: dat God met ons wil zijn in ons gewone leven hier op aarde. Dat wij met en voor Hem mogen leven ook in ons werken. En dat ons deel uitmaken van de gemeenschap der kerk van grote betekenis is voor ons persoonlijk leven *en* voor ons optreden in de wereld.

Schilder was niet de eerste en ook niet de enige die dit naar voren heeft gebracht; we komen het ook tegen bij Abraham Kuiper en bij mensen als K. Sietsma, S.G. de Graaf, A. Janse en B. Holwerda. Deze noties, die bij elk van hen hun eigen accenten *krijgen*, brachten *bezieling* voor en na de Vrijmaking en *kunnen* dat ook vandaag nog doen. Net zo goed als bij Schilder werden deze grondgedachten ook bij de anderen gecombineerd met aandacht voor de persoonlijke vroomheid.

Juist deze verbinding van persoonlijke vroomheid en een brede visie op het leven, waarin ons geloof betrokken wordt op de hele werkelijkheid en waarbij sterk wordt beseft hoe belangrijk de kerk is voor het *Koninkrijk Gods*, in eigen leven en in breder verband, juist deze verbinding kan ons doen beseffen hoe dankbaar we mogen zijn dat we gereformeerd mogen denken en leven. Huygen geeft een beeld van de vorm waarin Schilder deze overtuiging goot, dat geen recht doet aan Schilder. En deze tekening roept bij mij ook geen herkenning op, als ik kijk naar het gereformeerde leven van vandaag. Niet bij de prediking, niet bij de onderlinge omgang en niet bij de opvoeding. De motiverende noties zijn nog steeds bepalend voor onze benadering en ons optreden, al is niet ieder zich daarvan even goed bewust. *Sterke* bewustwording zou ze ook weer meer bezielend doen werken. Daarin zouden we allemaal dan ook veel moeten investeren.

Fundamentele bezwaren tegen Huygens hoofdstelling

Op bladzijde 106 van de bundel vat

Huygen zijn opvattingen samen in de volgende stelling:

De typische concentratie op de relatie van kerk en organisatie en de specifiek normatieve cultuurbenadering zijn 'vruchten' van de gereformeerde organisatiecultuur uit een nabij verleden die reformatie behoeven. Een reformatie van de gereformeerde organisatiecultuur betekent twee dingen: allereerst toewending tot Christus en in Hem tot de drieënige God, en vervolgens inhaken op de feitelijke cultuur in het kader van het Koninkrijk Gods. Dat betekent dat onze huidige aandacht verschoven moet worden van de kerk naar Christus en zo op God, en van de organisatie naar de cultuur en zo op het Koninkrijk Gods.

Met deze stelling ben ik het fundamenteel oneens.

In de eerste nota *Openheid tot dienstbetoon* lezen we nog, dat het zaak was de winst van de Vrijmaking, het normatieve dynamische element van de kerkvergadering, te bewaren en niet in de oude pluriformiteitsleerte vervallen (20), hoewel ook toen al de kerkelijke positiekeus onder de toekomstige verschillen werd gerekend (17).

Ook in de tweede nota werd nog wel gesteld, dat een gerichtheid op de maatschappij, zonder in de kerk tot reformatie in de omgang met Christus op te roepen, stuk zou lopen (17). Maar anderzijds werd geconstateerd, dat de aandacht van de gelovige zozeer opgeslokt dreigde te worden door het denken over de kerk, dat het Hoofd van de kerk Zijn centrale plaats dreigde te verliezen (16). En dat het religieuze moed en kracht vraagt om uit de zuigbeweging te komen, waarin een discussie – die meer geloofsbezieldheid beoogt – verzandt, als zij zich maar al te snel richt op de kerk (27). En in de nu besproken nota lezen we over de religieuze structuur van *'houvast in eigen kerk'* (155). Van de huidige fixatie op de kerk moeten we gaan naar

een concentratie op de relatie met Christus (122). En de betekenis die voor de kerk overblijft in de beschrijving op pagina 131 is toch wel heel mager geworden.

Tegen deze ontwikkeling van gedachten teken ik bezwaar aan, omdat hier zaken uit elkaar gehaald worden, die nauw met elkaar verbonden zijn en ten onrechte tegenstellingen worden geconstrueerd tussen de kerk en Christus, en tussen kerk en Koninkrijk Gods.

De kerk verbonden met Christus en Zijn Geest

De Bijbel noemt *Christus het Hoofd van de kerk* en de gelovigen Zijn leden, maar dat wel als deel van Zijn lichaam. De band aan het Hoofd kan niet gepaard gaan met distantie ten opzichte van het lichaam. We volgen Christus niet in abstracto, maar in concrete situaties, ook in de geschiedenis van Zijn kerk. Dat we Hem liefhebben en Hem volgen, concretiseert zich ook in onze aandacht en liefde voor de kerk, Zijn kerk.

Als we de brieven van Paulus lezen aan de verschillende kerken, gaat het hem altijd om het geloof van de gelovigen in het kader van de concrete kerkelijke gemeenschap. De gemeenschap waarvan zij onderdeel mogen uitmaken. Waarin elk zich concreet mag inzetten voor de geestelijke groei van het geheel. En daarin zelf ook wordt meegenomen,

bemoedigd en gecorrigeerd. Waarin hij niet alleen op eigen belang let, maar opgenomen is in een bovenpersoonlijk geheel, wat diepe zin en groots perspectief geeft aan eigen persoonlijk bestaan: steen in een tempel in aanbouw, priester in een koor, deel van een heilige natie, het volk van God. Elk mag leven als rank aan de wijnstok van Christus, maar dat in de nieuwe gemeenschap die Christus ook al in deze wereld creëert.

Daarom kunnen we de kerk niet losmaken van Christus en evenmin van het werk van Zijn Geest. Juist in de concrete vergadering van de kerk werkt Christus; prediking en catechese, huisbezoek en onderlinge opbouw zijn voluit pneumatisch, de concrete middelen waarvoor de Geest ons bij Christus brengt en houdt.

Kerk en Koninkrijk Gods bij elkaar houden

Ook de tegenstelling van *kerk en Koninkrijk Gods* is vals.

In de tweede discussienota, wordt de vraag gesteld of de zin van de geschiedenis wel gelegen is in het kerkvergaderend werk van Christus. Wordt zo de werkelijkheid van het heil voor heel de schepping en de cultuur niet ingesnoerd? Is het niet beter het koninkrijk Gods te onderscheiden van de kerk om zodoende de breedheid van Gods werk niet uit het oog te verliezen? Zo wordt toch meer recht gedaan

aan de bijbelse kaders van schepping, zondeval en verlossing (20). In de Heidelbergse Catechismus leggen we wel een band tussen kerk en Koninkrijk Gods. Als we daar spreken over de tweede bede 'Uw Koninkrijk kome', dan is een concretisering daarvan: bewaar en vermeerder uw kerk. En van het Amersfoortse referaat van *Greijdanus* over *Kerk en koninkrijk Gods* kunnen we nog steeds leren, hoe breed Bijbels gefundeerd de stelling is dat we in de kerk te maken hebben met de burgers van het Koninkrijk Gods. De koninklijke heerschappij van God wordt aanvaard in de harten van de gelovigen en kan vandaaruit ook doorwerken naar buiten.

Christus' verlossingswerk heeft kosmische betekenis zegt Paulus in Kolossenzen 1. Maar dat is in zijn tekening niet een tweede lijn die zich ontwikkelt naast Christus' bouwen van de kerk; Hij doet het juist als Hoofd van de gemeente. Ook in Romeinen 8 lezen we van de prioriteit van het werk dat Christus in de gelovigen doet boven de bevrijding van de schepping, nu nog aan de vruchteloosheid onderworpen en in barensnood. Pas na het neerdalen van het nieuwe Jeruzalem, zal het water helder als kristal zijn en zal het geboomte des levens elke maand vruchten geven, vertelt Openbaring 22.

Postzegel- en munthandel

VAN TRIEST B.V.

Molenstraat 83 - 6712 CT Ede - tel. 08380-18074

Verzamel postzegels
van het land van de Bijbel

Israël heeft ook
uw steun nodig

Prijslijst Israël postfris met tab.

Complete jaargangen incl. bloks, zonder A-nrs.

Jaar	Prijs	Jaar	Prijs
1954	f 24,75	1974	f 7,50
1955	- 9,75	1975	- 11,—
1956	- 14,50	1976	- 15,—
1957	- 3,75	1977	- 18,50
1958	- 7,50	1978	- 24,50
1959	- 11,—	1979	- 15,—
1960	- 95,—	1980	- 30,—
1961	- 45,—	1981	- 32,50
1962	- 47,50	1982	- 39,—
1963	- 61,—	1983	- 57,50
1964	- 42,50	1984	- 47,50
1965	- 22,—	1985	- 72,50
1966	- 40,—	1986	- 70,—
1967	- 12,50	1987	- 69,50
1968	- 14,75	1988	- 72,—
1969	- 19,75	1989	- 98,—
1970	- 27,50	1990	- 75,—
1971	- 41,50	1991	- 75,—
1972	- 30,—	1992	- 72,50
1973	- 27,50	1993	- 59,50

Oudere uitgaven 1948 t/m 1953 uit voorraad leverbaar.

Vraag prijsopgaaf.

Wist u, dat ... wanneer u een abonnement neemt, u de nieuwe uitgaven tegen de nieuwsprijs ontvangt?

D.w.z. voordeliger dan op de lijst wordt vermeld!

Tevens ontvangt u gratis Nederlandse vertalingen over de nieuwste postzegels van Israël! Bij aankoop van f 100,— ontvangt u de nieuwe catalogus Israël 1994 geheel gratis!

Diverse aanbiedingen:

Postzegels+ munten van Nederland Albums, insteekboeken, etc.

Vraag de gratis prijslijst aan!

Wij verzenden franco (met mooie frankering).

De Evangelische Omroep zendt op zondagavond via radio 5 regelmatig bijbelstudies uit in het bekende programma 'De Bijbel Open'. Gedurende het grootste deel van **1993** was daarin ds. G. van den Brink aan het woord, emeritus-predikant van de Nederlands Gereformeerde Kerk te Rotterdam. Zijn behandeling van het complete evangelie naar Matteus is nu in boekvorm verkrijgbaar, althans een eerste deel waarin de hoofdstukken **1-9** worden besproken.

De uitleg draagt hoofdzakelijk een meditatief karakter. Het is meer meditatie dan bijbelstudie. Daarmee bedoel ik dat waardevolle opmerkingen bij de bijbeltekst worden afgewisseld met anekdotes uit heden en verleden en met allerlei citaten (van Maarten Luther tot en met Ayatollah Chomeini). **Maar** wat in een radioprogramma voor levendigheid zorgt, dreigt in een boek juist afleidend te werken. Aan dit ge-
vaar is ds. van den Brink voor mijn

beleving niet helemaal ontkomen. Anderzijds heeft hij achter de microfoon gekozen voor een sterk actualiserende uitleg, die op de heden-daagse mens heel direct overkomt. Dat is positief te waarderen. Zo wordt het actuele wereldgebeuren herhaaldelijk ter sprake gebracht en wordt indringend gewaarschuwd tegen allerlei moderne afgoden.

Dan nog een ander punt. Het is mij niet duidelijk wat de schrijver bedoelt met 'stekelige argumenten' (?) van prof. Van Bruggen inzake het auteurschap van Matteus. Of is op pagina **12** misschien een fout geslopen? Maar omdat die argumenten niet van hun stekels worden ontdaan of verder zijn onderzocht op een blanke pit, hebben ze hoe dan ook weinig functie. Trouwens, behalve deze onduidelijke vermelding heeft Van Bruggens Matteus-commentaar uit **1990** voor zover ik kan nagaan nauwelijks doorgewerkt bij de hier geboden

Boekbespreking

uitleg. Dat is jammer voor de vroegere luisteraars en voor de huidige lezers. Maar er staan nog twee delen op stapel

N.a.v. G. van den Brink, **Matteus. Deel 1: Hoofdstuk 1:1-17-9:18-34**. Uitgeverij Buijten & Schipperheijn, Amsterdam 1993. Omvang 199 pagina's; prijs f 25,00

RIEMER & WALINGA, BOEKVERKOOPEMERS ■ STATIONSSTRAAT 131 ■ 3851 ND ERMELOO ■ TEL. 03417-52405 ■ FAX. 03417-51394 ■ OUDE KUIK IN 'T JATSTRAAT 71

050-134041 ■ FAX. 050-187210 ■ RIEMER & WALINGA, BOEKVERKOOPEMERS ■ STATIONSSTRAAT 131, 3851 ND ERMELOO ■ TEL. 03417-52405 ■ FAX. 03417-51394

RIEMER & WALINGA, BOEKVERKOOPEMERS

OPVOEDEN, GELOOFSOEVERDRACHT... GELUKKIG ZIJN ER VEEL VERANTWOORDE BOEKEN OP DAT GEBIED:

We doen een greep uit het aanbod van boeken op dit gebied: DRS. KLAZIEN VAN DER SLOOT-TE VELDE schreef een 253 pag. tellend boek: **GOED VOOR KINDEREN**. Een boek met veel aspecten van opvoeding, f 29,50. WILLY BAKKER-HUIZINGA schreef een boek over geloofsopvoeding van kinderen tot 12 jaar: **'T MOOISTE VOOR JE KIND**. Een belangrijk boekje van 143 pag., f 19,75. Over vooral seksuele opvoeding schreef **JETZE BAAS** het boekje **JE GROEIT IN LIEFDE**. Een eerlijk en duidelijk boekje, ook geschikt om samen met de kinderen zelf te lezen,

111 pag., f 18,75. **JETZE BAAS** schreef ook **'JE GROEIT SAMEN OP'**. Een boekje over omgaan met elkaar, 134 pag., f 18,75. Voor de oudere jeugd, zeg maar de jongeren, is er **ZELFSTANDIG WORDEN** van W.C. VAN DER HORST. Een enthousiast en aansprekend boek, waarvan ook ouders veel kunnen leren over dit boeiende proces, f 14,95. **WAT GEVEN WIJ DE JONGEREN MEE?** is een boek over geloofsoverdracht aan jonge mensen. Met de veranderende tijden spelen er voor hen ook veranderende vragen, 125 pag., f 17,90. Een boeiend boek.

G. Riemer, Boekverkooper te Ermeloo

Stationsstraat 131, 3851 ND Ermeloo / Tel: 03417 - 52405 / Fax: 03417 - 51394

Boekhandel Ben Doornbos

Oude Kijk in 't Jatstraat 71, 9712 EE Groningen / Tel: 050 - 134041 / Fax: 050 - 187210

MENS, WAAR BEN JE?

P.H.R. van Houwelingen

boekbespreking

Een veelbesproken verschijnsel van onze tijd wordt aangeduid als godsverduistering. Daarmee bedoelt men, dat God in de beleving van de moderne mens grotendeels afwezig is. Zoals de zon onzichtbaar wordt tijdens een zonsverduistering, zo is God tegenwoordig onvindbaar geworden. Of heeft Hij zich onvindbaar gemaakt? Er zit volgens veel hedendaagse theologen in ieder geval niets anders op, dan een moeizame zoektocht naar de afwezige God, waarbij het zelfs niet zeker is of dat zoeken ooit wordt beloond.

Vanuit de Bijbel gezien is de werkelijkheid eerder omgekeerd: God zoekt mensen. Vanuit dat perspectief koos ds. G. Gunnink voor zijn boek over godsverduistering de titel: *Mens, waar ben je?* Dit was de eerste vraag die ooit aan de mens gesteld werd (Gen. 3,9). Eigenlijk klinkt die vraag nog steeds in de wereld. Aan de hand van de eerste twee hoofdstukken uit het Lucas-evangelie, laat ds. Gunnink nu zien hoe God mensen zoekt door zijn Zoon geboren te laten worden in Bethlehem. Het kerstverhaal van Lucas 2 met heel zijn voorgeschiedenis cirkelt om Gods herhaalde vraag aan ons: mens, waar ben je? bijvoorbeeld een verborgen aanwijzing, dat Maria uit het huis van David stamde, in het feit dat Gabriël Dit boekje haalt een aantal personen voor het voetlicht, die in het kerstverhaalen belangrijker rol spelen: allereerst Lucas zelf, dan Johannes de Doper, Zacharias en Elisabeth, Jozef en Maria, de herders en tenslotte Simeon en Hanna. En ds. Gunnink is er voortreffelijk in geslaagd via al deze personen steeds een aspect van het thema godsverduistering te behandelen.

De betrouwbaarheid van de Bijbel, gebedsverhoring, geloven in wonderen, in engelen en in de maagdelijke geboorte, geloofsblijdschap, leven in een wereld vol problemen, leven met toekomstverwachting. Door de aan elk hoofdstuk toegevoegde gespreksvragen komen al deze dingen bij de bijbelstudie vanzelf aan de orde.

Behalve enkele fraaie typering, zoals van gebeden die als een reukoffer blijven staan voor God (p. 26) en van de engelen in de kerstnacht als de eerste luchtmobiele brigade (p. 99), geeft ds. Gunnink tussen de bedrijven door tal van behartenswaardige aantekeningen bij veelbesproken kwesties. Daarover kan men soms met hem van

mening verschillen. Zo ziet hij in verband met het kind over zijn vader David spreekt, terwijl Maria nog niet getrouwd was (Lc. 1,32). Hier wordt echter teveel vanuit onze westerse situatie geredeneerd: door de in vers 27 genoemde ondertrouw met Jozef, zoon van David, was Maria volgens het joodse huwelijksrecht reeds tot Davids huis gaan behoren.

Als geheel is dit een bijzonder fijn boekje om zelf te lezen en samen met anderen te bespreken. Dan schijnt het licht van de Schrift in een duistere wereld.

N.a.v. G. Gunnink, *Mens, waar ben je? Lucas' ontmaskering van (de) godsverduistering*. Uitgave De Vuurbaak, Barneveld 1993. Omvang 119 pagina's. Prijs f 19,75.

R

met voor het goede boek

Assendorperstraat 73
8012 DG Zwolle
Tel. 038-219802 b.g.g. 210090 Voor al uw (studie)boeken

boekhandel goedhart

LOOPT U MOEILIJK?
WEERHEIM
WEET ER RAAD OP!
Electro-scooters, div. modellen
Thuiszorg-hulpmiddelen
Verhuur-Verkoop-Nieuw-Gebruikt
Nieuw vanaf f 4950,- compleet

Laat u deskundig voorlichten. Vraag vrijblijvend inl.
Desgewenst demonstratie aan huis.
Showroom Stationsweg 183, 3771 VG Barneveld.
Tel. 03420-12763. Rijswijk-Delft, Tel. 015-123046

JAARGANG 70 - NUMMER 7 - 12 NOVEMBER 1994

134

M meegelezen

Individualiteit in het geloof

Ds. A. van Brummelen schrijft in het Gereformeerde Bonds-blad *De Waarheidsvriend* van 27 oktober over de praktijk van het geloofsleven. Hij meent dat er een zekere individualiteit in het geloof is. Mensen zijn verschillend en dat werkt ook door in de vorm van hun geloven.

Maar – nu willen wij ook aanwijzen, dat er een zekere individualiteit des geloofs is. Men zou kunnen zeggen, dat er een zekere parallelle van geloof en karakter is. Het geloof als een werk van God is uiteraard een genadegave van God, maar dat geloof wordt niet overal hetzelfde beleefd. Er is een zekere uitstraling overeenkomstig onze persoonlijke levensstructuur. Wij willen dat wat nader uitleggen. De Bijbel spreekt van het hart des mensen als van het centrale deel van onze menselijke persoonlijkheid. Uit het hart zijn de uitgangen des levens. Nu is het merkwaardig, dat Paulus in Romeinen 1 : 18-23 spreekt over het hart, terwijl hij toch handelt over 'kennen', 'weten', 'overleggen', allemaal werkzaamheden van de rede. Dat is, omdat hij tot het wezen van de dingen doordringt.

De werkzaamheden van verstand of rede, worden, evenzeer als die van gevoel en wil, beheerst door dat diepste wezen des mensen, in de Schrift 'het hart' genoemd. Daarin zijn de vermogens van denken, voelen en willen in ondeelbare eenheid samengevat. Geen van die drie vermogens werkt zelfstandig, noch geeft leiding. Het verstand bevat en beoordeelt. Het gevoelervaart, de wil beslist en wel alle drie in die richting, die aangegeven

wordt door de gesteldheid van het hart. Wanneer nu de Heilige Geest het geloof werkt in het hart van de mens is dat met recht een daad Gods, zonder ons toedoen. Maar die daad Gods maakt ons geen marionetten. Wij zullen dan gaan geloven op de manier van ons menszijn, al naar de overheersende aanleg van ons karakter. Juist het karakter verleent kleur aan de individualiteit van ons geloof.

Zo beleeft de ene mens het geloof op

zo'n manier dat de kennis sterke nadruk krijgt. Hij dringt met zijn verstand diep in de Schrift door. Zijn optreden in de gemeente is vaak kritisch. Als hij de ootmoedige liefde mist, kan hij kritikaster worden. Bij andere mensen staat de wil voorop. Zij zijn vooral actief en organiseren graag. Als zij doorschieten, worden zij activisten. Bij weer anderen overheerst het gevoel. Gevaar daarbij is, dat alles in het emotionele vlak wordt getrokken. Dat heeft vaak de naam van echt te zijn.

REEDS 140 JAAR

donatus

**VERZEKERT
VERTROUWD**

DONATUS,

- is bij uitstek specialist in het verzekeren van kerkelijke eigendommen
- verricht gratis inspecties en taxaties door eigen, speciaal opgeleide bouwkundig experts
- is een non-profit maatschappij. De winst wordt aan de leden/verzekerden uitgekeerd in de vorm van premie-restitutie. (Over de afgelopen 10 jaar gemiddeld 50%!)
- kent op maat gesneden polisvoorwaarden, zoals een extra-kostendekking indien na een schade het gebouw niet meer voor kerkelijke diensten kan worden gebruikt en naar elders moet worden uitgeweken.

**Onderlinge Verzekering
Maatschappij Donatus u.a.**

Postbus 5055
5201 GB 's-Hertogenbosch

Telefoon 073 - 122166
Telefax 073 - 890365

Vraag vrijblijvend om een offerte of gesprek, ook als u nog elders verzekerd bent. Het verplicht u tot niets.

Uiteraard heeft ook de prediking die zuiver is, maar niet direct emotioneel, een waarheidsgehalte.

Intussen, de godsdienst is niet tot één van 's mensen vermogens beperkt, maar omvat de ganse mens. De verhouding tot God is totaal en centraal. Wij moeten God liefhebben met geheel ons verstand, geheel onze ziel en met al onze krachten. Er is ook orde in deze verhouding van de mens tot God. Kennis is het eerste element – er is geen recht dienst van God zonder Hem te kennen. Die kennis van God dringt door in het hart. Werkt daar de aandoeningen. En door het hart heen werkt de kennis op de wil. Alzo wordt het hoofd en hart en handen. Alle drie worden gelijkelijk door de godsdienst in beslag genomen.

Wij willen evenwel beklemtonen: mensen zijn geen ledepoppen. God schept ook in de genade geen monotonie, maar variatie. Wij zijn door het onderscheid van de individualiteit op elkaar aangelegd. Nochtans bedoelen wij niet op de scheiding van de individualiteiten het oog te vestigen, maar op de onderscheiding. Wanneer het orkest met het muziekstuk zal beginnen, heft de dirigent zijn dirigeerstok. Nauwlettend volgen de musici zijn beweging. Gespannen is alles tot op het uiterste. En daar begint de muziek te bruisen. Zoet gevooisd ruisen de violen, scherp klinkt de fluit, even later de harp. Al naar de eigen aard van de instrumenten geeft elk zijn eigen bijdrage in het geheel. Hier is geen disharmonie, maar een symfonie.

Iedere gelovige is priester

In *De Wekker* van 28 oktober lazen we van prof. dr. W. van 't Spijker de volgende opmerkingen over het priester-zijn van alle gelovigen:

De Reformatie heeft ons terug geroepen tot het priesterschap van alle gelovigen. Zij verwierp de gedachte van een overheersende

priesterkaste. Deze hiërarchie had de mensen onder het regiment gebracht van een bovenlaag uit de kerk.

(...)

De Reformatie bedoelde beslist geen democratisering van de kerk, toen zij betoogde dat iedere gelovige de zalving van de Heilige heeft. En dat op grond daarvan niemand van node heeft dat iemand hen zou leren (1 Joh. 2 : 27). Dit predikt geen autonomie. Het is niet democratisch gedacht. Het is de vrucht van een priesterschap van alle gelovigen, dat bestaat op grond van de rechtvaardiging door het geloof alleen. Dat is de eerste voorwaarde. De tweede is die van het luisteren naar de Schrift. De priester zegt niet wat ik moet geloven of moet doen, de Schrift zegt het. Is die soms niet duidelijk genoeg? De derde voorwaarde is die van het 'blijven in Christus'. In de gemeenschap met Christus ontstaat die intuïtie van het geloof die ons geschonken is door de zalving met de Heilige Geest. De christen leeft uit Christus die zijn ambtelijke bediening in de zijnen uitoefent. Zo ontstaat die christelijke wijsheid die vrucht is van vrijheid in Christus, van leven uit de Schrift en van verbondenheid met Hem die het Hoofd is van zijn gemeente. Dat priesterschap geeft relatie met Hoofd en leden. Het is het geheim

GMV: traktementen en salarissen predikanten en kosters stijgen met **0,8%**

Het Gereformeerd Maatschappelijk Verbond (GMV) heeft besloten de salarisregeling voor predikanten en kosters per 1 januari **1995** aan te passen met **0,8%** ten opzichte van de niveaus zoals die voor GMV-regeling sedert **1-1-1994** golden. Voor informatie kunt u bellen: a **(038) 218649**.

OVERLEDEN

Dinsdag 1 november jl. is in de leeftijd van vijfentachtig jaar in Winsum emeritus-pred. dr. H. Venema overleden. Harm Venema werd op **21 okt. 1909** te Wildervank geboren. Na zijn middelbare schoolopleiding aan het Willem Lodewijk Gymnasium te Groningen studeerde hij aan de Theologische Hogeschool te Kampen. In **1939** deed hij intrede in de Geref. Kerk van Nieuwerkerken Oosterland (Zeeland). In verband met de evacuatie in oorlogstijd, verrichtte hij hulpdiensten in IJsselmuiden-Grafhorst in de periode sept. **1944** tot mei **1945**. In mei **1946** vertrok ds. Venema naar Maastricht. Daar bleef hij pred. tot febr. **1951**. Toen vertrok hij naar Roodeschool waar hij op 1 okt. **1975** met emeritaat ging. Daarna verleende hij nog enige jaren hulpdiensten in Baflo. Hij was daar onder meer betrokken bij de bouw van een nieuwe kerk. Ds. Venema promoveerde op **14 mei 1965** aan de Theologische Hogeschool te Kampen op een dissertatie getiteld *Uitverkiezen en uitverkiezing in het Nieuwe Testament*. In **1992** verscheen *Uitverkiezing? Jazeker!* Dr. Venema was verder leraar Grieks en Latijn aan het Geref. Lyceum te Groningen en leraar kerkgeschiedenis en maatschappijleer aan de pedagogische academie 'Albertus Zijlstra' in dezelfde stad. Tenslotte schreef hij diverse artikelen in kerkbodes en weekbladen.

